

УДК 159.938

Наталія Миколаївна ПАНАСЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент
старший науковий співробітник лабораторії вікової психофізіології
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України;
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6626-6950>;

Володимир Олександрович ГОМОНЮК,

науковий співробітник лабораторії вікової психофізіології
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України

ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (ПРОГРАМІСТІВ ТА СИСТЕМНИХ АДМІНІСТРАТОРІВ)

В результаті дослідження було встановлено, що найбільш вагомим чинником професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій (програмістів та системних адміністраторів) є ступінь незалежності їх цінностей і поведінки від впливу ззовні. Другим за вагою чинником можна вважати показник контактності як здатності до швидкого встановлення глибоких і тісних емоційно-насичених контактів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування. В якості додаткових важливих чинників професійного самоздійснення є показники синергії і прийняття агресії. Негативними чинниками виявилися такі симптоми емоційного вигорання, як «особистісна відстороненість (деперсоналізація)» і «емоційна відстороненість».

Ключові слова: професійне самоздійснення, чинники професійного самоздійснення, фахівець в галузі інформаційних технологій, програміст, системний адміністратор.

Професія програміста як фахівця в галузі інформаційних технологій сформувалася порівняно недавно і по праву вважається однією з ключових у ході інформаційно-комп'ютерної революції, є затребуваною і перспективною. Вважається, що ця професія відноситься до трьох типів: «людина – техніка», «людина – знакова система» і «людина – людина» за Е. А. Клімовим [1]. Залежно від займаної посади (програміст, лідер групи розробників, консультант, системний аналітик, адміністратор або менеджер проєктів) і, як наслідок, кола розв'язуваних завдань, професію програміста можна віднести до кожного з описаних вище типів. Розвиток інформаційних технологій створює нові області діяльності, в яких складається своя психологічна реальність [2].

Професія програміста має як свої плюси, так і свої мінуси. До плюсів відносять постійне професійне самовдосконалення, високий попит на ринку праці, високу заробітну плату, можливість працювати, не маючи диплома і творчий характер професії. До мінусів відносять те, що програмісту доводиться багато чого пояснювати користувачеві і те, що йому часто доводиться працювати в авральному режимі. Також важливим негативним чинником є те, що робота за комп'ютером погано позначається на здоров'ї й характері програміста [3].

Професійне самоздійснення ми розуміємо як одну із найважливіших форм життєвого самоздійснення, що характеризується високим рівнем розкриття особистісного потенціалу фахівця у обраній професії, розвитком його здібностей, взаємопоєднанням із професією, повсякчасною затребуваністю його професійної кваліфікації, широким використанням його професійного досвіду та здобутків іншими фахівцями [5].

Вибірку дослідження склали 19 фахівців в галузі інформаційних технологій (програмісти та системні адміністратори), середній вік – 26 років (від 24 до 30 років), стаж роботи за професією у середньому 6 років (від 3 до 10 років).

У дослідженні було використано Опитувальник професійного самоздійснення і Опитувальник для визначення етапів та чинників професійного становлення фахівців та чотири психодіагностичні методики (Самоактуалізаційний тест Е. Шострома – САТ, «Мотивація професійної діяльності» (методика К. Замфір у модифікації А. Реана), Шкала самооефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема, Методика «Діагностика рівня емоційного вигорання (В. В. Бойко)» [5]. Визначення чинників професійного самоздійснення засновувалося на використанні лінійного регресійного аналізу (метод Stepwise).

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що найбільш вагомим чинником професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій (програмістів та системних адміністраторів), серед використаних психодіагностичних показників, є показник шкали «підтримки» тесту САТ (ступінь незалежності цінностей і поведінки суб'єкта від впливу ззовні). Цей чинник виявився провідним як щодо двох узагальнених показників професійного самоздійснення (загальний рівень, рівень внутрішньопрофесійного самоздійснення) так і для двох з десяти ознак, які складають зазначені рівні (потреба у професійному вдосконаленні і наявність проекту власного професійного розвитку). Другим за вагою чинником можна вважати показник шкали «контактності» за тестом САТ, тобто здатність людини до швидкого встановлення глибоких і

тісних емоційно-насичених контактів з людьми, до суб'єкт-суб'єктного спілкування.

В якості додаткових важливих чинників професійного самоздійснення лікарів можна розглядати показники таких шкал САТ, як «синергія» (здатність людини до цілісного сприйняття світу і людей, до розуміння пов'язаності протилежностей, таких як гра і робота, тілесне і духовне тощо) і «прийняття агресії» (здатність індивіда приймати своє роздратування, гнів і агресивність як природний прояв людської природи).

Також було визначено негативні чинники, що впливають на рівень професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій (програмістів та системних адміністраторів). Такими чинниками виявилися такі симптоми емоційного професійного вигорання, як «особистісна відстороненість (деперсоналізація)» і «емоційна відстороненість».

Список бібліографічних посилань

1. Климов Е. А. Образ мира в разнотипных профессиях. М. : Изд-во МГУ, 1995. 298 с.
2. Наенко Н. И. Психическая напряженность. М. : Изд-во МГУ, 1976. 96 с.
3. Одинцов И. О. Профессиональное программирование. Системный подход. СПб. : БХВ-Петербург, 2002. 512 с
4. Панасенко Н.М. Особливості професійного самоздійснення спеціалістів в галузі інформаційних технологій (програмістів). *Психологічний часопис*. 2015. Вип. 1. С. 66–73.
5. Панасенко Н. М. Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення фахівців в галузі інформаційних технологій – програмістів та системних адміністраторів // Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення особистості: монографія/ О. М. Кокун, В. В. Клименко, О. М. Корніяка та ін. ; за ред. О. М. Кокун. Київ : Пед. думка, 2015. С. 143–148. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/10038> (дата звернення: 21.03.2019).

Одержано 24.03.2019

В результате исследования было установлено, что наиболее весомым фактором профессионального самоосуществления специалистов в области информационных технологий (программистов и системных администраторов) является степень независимости их ценностей и поведения от воздействия извне. Вторым по весу фактором можно считать показатель контактности как способности к быстрому установлению глубоких и тесных эмоционально-насыщенных контактов с людьми, к субъект-субъектному общению. В качестве дополнительных важных факторов профессионального самоосуществления являются показатели синергии и принятия

агрессии. Негативными факторами оказались такие симптомы эмоционального выгорания, как «личностная отстраненность (деперсонализация)» и «эмоциональная отстраненность».

Ключевые слова: профессиональное самоосуществление, факторы профессионального самоосуществления, специалист в области информационных технологий, программист, системный администратор.

УДК 159.9.07

Олена Сергіївна ПЕЛИПЕНКО,

слухач магістратури Харківського національного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Алла Андріївна ШИЛІНА,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА КРЕАТИВНОСТІ У ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК

Розглянуто окремі аспекти змісту таких психологічних понять, як творчість та креативність особистості. Досліджено специфіку креативності у чоловіків та жінок.

Ключові слова: креативність, творчість, чоловіки, жінки, особистість.

Для характеристики творчих здібностей індивідів часто використовується поняття креативність. Креативність розуміється як здатність до розумових перетворень і творчості, вміння відмовлятися від стереотипних засобів мислення. Креативність характеризується оригінальністю мислення, семантичною і образною адаптивною гнучкістю, здатністю до сприйняття дисгармонії, недоліків.

Творчий потенціал особистості знаходить своє відображення у сфері соціальних контактів, міжособистісних взаємин, при цьому важливу роль відіграють гендерні особливості. Тому одним з найважливіших напрямків у вивченні креативності є дослідження гендерних особливостей в реалізації творчого потенціалу особистості.

Проблема статевих відмінностей творчого потенціалу особистості не має однозначного вирішення. Думки дослідників щодо статевих відмінностей в креативності також розходяться: одні заперечують відмінності між особами чоловічої та жіночої статі за креативністю, інші виявляють перевагу осіб різної статі за різними параметрами креативності.